

שאלות ותשובות לסיכום מסכת מגילה

פרק ראשון; דף ב

- א. א. באלו ימים מגילה נקראת, בעיירות ובכרכים ולבני הכפרים?
ב. אלו הם כרכים המוקפים חומה הקוראים בהם בט"ו?

א. מגילה נקראת בי"א באדר, בי"ב, בי"ג, בי"ד ובט"ו. לא פחות ולא יותר; – בעיירות (שאינן מוקפות חומה, כדלהלן) קוראים בי"ד (על כן היהודים הפרושים הישבים בערי הפרוות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה... ו'זכירה' (= קריאת המגילה) הוקשה ל'עשיה' – נזכרים ונעשים). אף כרכים המוקפים חומה, כשחל ט"ו להיות בשבת – קוראים בי"ד. בכרכים קוראים בט"ו (להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו. וכתוב זמניהם – זמנו של זה לא כזמנו של זה. ובירושלמי סמכו על המקרא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר). וכן בשושן הבירה עושים בט"ו (אעפ"י שלא היתה מוקפת חומה בימות יהושע בן נון), ככתוב. א. יש שנסתפקו בדין כרכים המוקפים חומה בחו"ל. והכרעת הראשונים שקוראים גם הם בט"ו (כן הוכיחו הרמב"ן והריטב"א מ"מ. וכן הביאו מהתוס'. וכ"פ הרמב"ם (מגילה א, ד) והר"ן; או"ח תרפח, א. ונראה שאף לפמ"ש"כ התוס' בכתובות מה: שאין דין בתי ערי חומה בעיר שרובה נכרים, לענין מקרא מגילה לא אמרו וכשושן, שאין הדבר תלוי בקדושה).
ב. בן עיר אין יכול להוציא בן כרך בט"ו בקריאתו. לעומת זאת בן כרך שקורא בי"ד – אפשר שמוציא בן עיר, מפני שבדיעבד אם קרא בי"ד יצא (עפ"י ירושלמי ב, ג). יש שנקטו להלכה [עפ"י תלמוד שלנו] שלא יצא (פרי חדש). ויש שנקטו שיצא בדיעבד (עפ"י בהגר"א תרפח, ד ופמ"ג שם. מובא במשנ"ב ס"ק ח יא ובשעה"צ. וע' קהלות יעקב ב שזה דוקא אם קרא בשביל חובת מוקף, אבל קרא לשם חובת פרוז לא יצא).
בני הכפרים, הקלו עליהם להקדים ולקרוא ביום כניסתם לעיר (וי"מ: לבית הכנסת שבמקומם) – בשני ובחמשי (בזמניהם – זמנים הרבה תקנו להם (רב שמן בר אבא בשם ריו"ח); כימים... – לרבות. ר"ש בר נחמני). הלכך כשחל י"ד ביום שלישי או בשישי – בני הכפרים מקדימים יום אחד וקוראים בי"ג. כשחל י"ד ברביעי או בשבת – מקדימים יומים וקוראים בי"ב. חל י"ד ביום ראשון – מקדימים ליום חמישי שהוא י"א באדר. [ואף העיירות והמוקפים פעמים שמקדימים – כדלהלן ד:].
רבי יהודה אמר (משנה ה.): אימתי, מקום שנכנסים בשני ובחמישי, אבל מקום שאין נכנסים – אין קורין אותה אלא בזמנה.
ובברייתא אמר רבי יהודה [רב אשי נקט לומר: רבי יוסי ברבי יהודה]: אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויים על אדמתם (רש"י: ששלוחי ב"ד המקדשים את החדשים מגיעים לכל מקום ישראל. ר"ח: שאין שמד המעכב את קביעות השנים כדין. רמב"ם: שיש לישראל מלכות), אבל בזמן הזה אין קוראים אותה אלא בזמנה, הואיל ומסתכלים בה (וסופרים שלשים יום מקריאת המגילה לפסח. רש"י).

- א. רש"י וריטב"א מפרשים שאחד מבני העיר קורא לבני הכפרים כשהללו נכנסים לעיר. ויש אומרים שבני הכפרים בקיאים לקרוא וקוראים בעצמם בעיר, מקום שמתקבצים לקרוא בתורה (עפ"י רשב"א ור"ן; רא"ש יבמות). ויש מפרשים (ראשונים בשם ראב"ד; ר"ח כהן בתוס' יבמות יד. וכ"מ ברמב"ם א, ו – להם משנה) שבני הכפרים נכנסים לבית הכנסת במקומם ושם הם קוראים.
- ב. קריאת הלילה, אפשר שהקילו על בני הכפרים שלא לקרותה [שעיקר קריאתה ביום], ואפשר שקוראים אותה ביחידות, ולמחר קוראים בעיירות בעשרה (ר"ן). והריטב"א (ד. נקט שחייבים לקראה כל אחד במקומו כפי מה שידוע או שהולך אצל חבריו, ואפילו אם צריך עשרה, יכולים בלילה לטרוח ולכנס עשרה מפני שאינם טרודים (וע' משנ"ב תרפח סק"כ).
- ג. יכולים בני הכפרים לקרוא בי"ד אם ירצו (כן משמע מרש"י. וכ"כ הריטב"א ושר"ד). ומצוה מן המובחר יש בכך שקוראים אותה ביתר רוב עם [ואין בכגון זה לחוש שמא ימות ולא יקיים המצוה, מאחר וכך דינו מעיקרא שיכול להמתין ואם מת הרי נעשה חפשי מן המצוות ופטור] (עפ"י משיב דבר סוס"י מא וס' יז – שלא כדעת השואל שחשש למיתה).
- ד. בני הכפרים הקוראים מגילה ביום הכניסה, קוראים או גם בפרשת 'זיבא עמלק' (עפ"י תורי"ד. ונראה שבזה היו יוצאים ידי חובת קריאת 'זכור' מהתורה, שהרי בשבתות לא היו באים לעיירות).
- ה. משמע ברשב"א ובתורי"ד שכפר שהוא סמוך ונראה לעיר, דינו בי"ד ואינו מקדים ליום הכניסה (ולפרש"י אין מקור לדין זה. ושמא אף לשיטתם דוקא בסמוך מפני שיכול להיכנס בכל עת, אבל נראה ואינו סמוך אין מסתבר שמשום שנראה לא נקל עליהם. ואם היה נראה עם הכרך מסתבר שג"כ הקלו לקרוא ביום הכניסה, אך אם לא רצו להקדים קוראים בט"ו).
- ו. בן עיר שקרא ביום הכניסה, וקודם י"ד עקר דירתו לכפר, יתכן ויוצא למפרע בקריאתו, וצ"ע. ואולם אם הסכים בלבו קודם הקריאה לעבור לכפר קודם י"ד – יכול לקרוא ביום הכניסה כדין בן כפר (עפ"י קהלות יעקב א).
- בגדרי 'עיר גדולה' וכפר' – ע' להלן ה.

- ב. לסתם משנתנו, כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, הם הקוראים בט"ו (גזרה שוה פריזים – פריז). ולדעת רבי יהושע בן קרחה בברייתא, כרכים המוקפים חומה מימות אחשורוש – כשושן. הלכה כתנא דמתניתין (רי"ף ריטב"א ושאר פוסקים).

דפים ב – ג

- א. מהו המקור לכפילות אותיות מנצפ"ך, פתוחות וסתומות?
 ב. תרגום של תורה ושל נביאים, מי הם שאמרום?
 ג. מהם מאמרי רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא המובאים בסוגיא?
- א. הסיקו שכפילות אותיות מנצפ"ך בכתיבת הספרים, פתוחות וסתומות – היו משכבר (הלכה למשה מסיני. ירושלמי א, ט; ב"ר א), אלא ששכחום במרוצת הדורות ולא ידעו אלו באמצע התיבה ואלו בסופה (רש"י שבת קד.). עד שבאו צופים (הם נביאי הדורות (עפ"י רש"י ור"ת, וכ"ה בב"ר א). וי"א: רבי אליעזר ורבי יהושע (ע' שבת קד ורמב"ן שם), וחזרו ויסדום.